

Han som odlade plantor

Grankulla har ett lokalhistoriskt arkiv i Villa Junghans sedan 1990-talet. Det innehåller mycket av ortens historia i fotografier och dokument av olika slag, delvis ordnade och digitaliserade. Samlingarna besöks och kompletteras. De sköts av frivilliga och en deltidsanställd studerande. Arkivet har visat sig vara till stor glädje för många som söker uppgifter om villor, äldre generationer och händelser.

YKSITYINEN PRIVAT

Taimitarhan työntekijöitä odottamassa päivän työtehtäviä. En grupp av plantskolans anställda väntar på dagens arbetsuppgifter.

Hösten 2020 besökte byggmästare Emil Nordqvists sonson arkivet och det resulterade i en artikel om byggmästarens arbete i Grankulla där han uppförde 81 villor 1905–1952 (se art i Kaunis Grani nr 3/21 Han som byggde villor). För arbetet behövdes stenarbetare, murare, målare, timmermän, många bosatta på orten.

För några år sedan tog arkivet emot en låda med Svante och Paul Olssons tidningsklipp från 1890-talet till 2000-talet. Lådan är en kulturskatt som i hundratals klipp berättar om familjen Olssons trädgårdsverksamhet. Verksamheten kom att ha en stor betydelse för Grankulla. Den gav arbete åt många och Grankullas anseende som trädgårdsstad växte.

Svante Olsson (1856–1941) blev den legendariska stadsträdgårdsmästaren för Helsingfors med Esplanaden, Brunnsparken och Observatoriebergen som de kändaste skapelserna. Hans son Paul (1890–1973) fortsatte som trädgårdsarkitekt med en egen planeringsbyrå vid Alexandersgatan 19 och en plantskola i Grankulla. Till deras gemensamma skapelser hör trädgården runt Gullranda i Nådendal.

Plantskolan i Grankulla grundades 1920 vid Bredavägen 38 och omfattade då 6 ha. Den växte snabbt med över 10 köp av ny odlingsmark längs järnvägen. Av odlingarna finns inget kvar i dag. Plantskolan lades ner år 2000. Man kan i dag hitta en ovanlig buskplanta i närheten av hundparken på andra sidan järnvägen men därifrån kan man inte föreställa sig växthus och långa rader av plantor i den varma sluttningen upp mot Bredavägen. Paul Olsson har sagt ”en plantskola betyder tiotusentals plantor”.

Svante Olsson pensionerade sig 1924 och flyttade in i Villa Dalbo vid Trädgårdsvägen 12 i Grankulla, tillsammans med dottern Ebba. Där, på ännu obebyggd mark, odlade de Viola cornuta, en blå viol som såldes i mängder till blomsteraffärerna i Helsingfors.

Paul Olsson reste ofta till stora trädgårdsutställningar och planerade många av dem. Den första allmänna finska trädgårdsutställningen ordnades 1898 i Helsingfors, i den stora Gardesmanegen vid Kaserngatan. Då hade trädgårdskonsten slagit igenom och utställningar ordnades sedan med mindre än 10 års mellanrum i Finland och Norden. Paul Olsson blev också känd som en god tecknare av trädgårdsplaner och kartor. En stor del upprevaras i dag i Arkitekturmuse-

et i Helsingfors. I Grankulla stadshus finns några trädgårdskopior för grankullavillor som inramade tavlor. Enligt planer kommer Olssons tidningsklipp i 16 böcker att upprevaras i Arkitekturmuseet tillsammans med trädgårdsplanerna. På så sätt betjänar samlingarna forskningen allra bäst.

Plantskolan Paul Olsson hade framgång. Paul Olsson ritade trädgårdar för herrgårdar och bruk, för idrottsparker, sjukhus, skolor, höghusområden, villor, överallt där man insåg betydelsen av grön arkitektur. 1930-talet var ett bra decennium för fruktträd. Plantskolan ordnade en välbesökt kurs i fruktträdsskötsel i mars 1937 med föreläsningar i Brandkärs- huset och besök hos Olssons. Då anade man ännu inte vad som väntade.

Hösten 1939 började vinterkriget. Vintern 1939-40 frös alla 2 000 äppelträd i plantskolan i över 40 graders köld och mycket hård blåst. Under de följande krigsåren, fram till freden hösten 1944 var det svårt att få hjälpkraft till plantskolan. Männen var inkallade, liksom hästarna. Under högsäsong före krigsåren hade några hundra personer varit säsonganställda och för dem hade ordnats bostäder. Men 1950 hade man igen äppelträd som gav skördar och Paul Olsson meddelade att ”alla standardsorter kan erhållas”. Plantskolan ville överleva och såg nya möjligheter.

Man började odla plantor på burk. Det var en mycket välkommen modernisering i hela landet och uppskattades i synnerhet av kunderna. 1967 reserverade plantskolan 16 ha för den sk containerodlingen. Tredje generationen med Leif Olsson hade trätt till. Plantskolan såg Grankulla växa från och med 60-talet med nya par- och radhus där nya invånare ville ha en egen trädgård, om och liten. Man bodde ju i en trädgårdsstad!

Odlingsmarken i Grankulla var mycket bra, i synnerhet i dalen runt järnvägen. Under decennierna fram till 40-talet hade flera mindre handelsträdgårdar etablerat sig. Den lilla orten välkomnade företagsamhet. Företagen såg fördelen med tågtransporten, säkert också invånarintresset att handla direkt ur växthus eller blomsterbänkar. Till dessa företag hörde trädgårdsmästare Harald Wasastjernas trädgård vid Gräsavägen nära stationen, där han specialiserade sig på perenner liksom John Mengel i närheten. Gösta Sundelins stora växthus vid Gräsavägen i söder mot Mankans specialiserade sig på rosor. Vid dagens infart till Grankulla stod Granhyddans driverier som gick in för krukväxter och som sköttes av Stiftelsen Bensow. Många små trädgårdar sålde äppel och blommor. Vem minns Bredatorp vid Bredavägen som sålde grönsaker och majs? Paul Olssons dotter, den svenska journalisten Britta Tingdal har beskrivit ortens trädgårdar i böckerna Aktiebolaget som blev stad (utg 1986) och Glasverandor och snickarglädje (utg 1988). I den senare har forskare Pirjo Uino skrivit en artikel om Trädgårdskonstens fader Paul Olsson.

I Svante Olssons Villa Dalbo bor i dag hans sonsons dotter med familj och hennes bror i grannhuset på tomten. Han går i trädgårdsmästarspår som planskötare på Pickala golf. Sedan 1968 har Grankulla en egen, kommunalt anställd stads-trädgårdsmästare.

Den stora trädgården i Grankulla är dock naturen och den är allas.

CLARA PALMGREN

Kun ihminen hoitaa puutarhaa, puutarha hoitaa ihmistä

FI KULUNEEN vuoden aikana olen konkreettisesti huomannut, että puutarhoista on tullut ihmisille entistäkin tärkeämpiä paikkoja. Niistä halutaan pitää huolta ja niitä halutaan kehittää. Viheralan yrittäjänä koen olevani etuoikeutetussa asemassa, kun pääsen auttamaan ihmisiä puutarhojensa kanssa. Koen tekeväni merkityksellistä työtä.

Monissa teoksissa kerrotaan puutarhojen hyvää tekevistä vaikutuksista: luontoyhteys auttaa lepuuttamaan aivoja ja on hyväksi henkisellemme hyvinvoinnille, puutarhanhoito voi kohottaa itsetuntoa ja auttaa eroon eristymisen tunteesta.

Puutarhan tuoksut, värit, veden solina, linnunlaulu ja hyönteisten lentely elvyttävät. Mullassa tonkiminen vahvistaa vastustuskykyä ja puutarhanhoito käy myös kuntoilusta. Vihreä pelkkänä värinäkin on hyväksi ihmiselle. Puutarha ja sen kasvillisuus auttaa meitä myös laajemmassa mittakaavassa. Oikein valitulla kasvillisuudella voidaan parantaa ilman laatua, vaimentaa melua sekä huolehtia hyötyeliöiden viihtymisestä. Hyvinvoinnista puutarhasta saadaan laadukasta lähiravintoa viljelemällä vihanneksia, yrtejä, hedelmiä tai marjoja. Leikkokukkiakin voi kasvattaa omassa puutarhassa ja näin pienentää hiilijalanjälkeään.

Ilmastonlämpenemisen vaikutusten ehkäisemisessä kasvillisuudella voi olla iso rooli, jos annamme sille mahdollisuuden. Hyvällä suunnittelulla ja huolellisesti valituilla kasveilla voidaan muun muassa viilentää ilmaa sekä säästää energiaa ja vettä alueilla, joilla se on tärkeää. Voidaan myös huolehtia siitä, että lisääntyvät hulevedet johdetaan turvallisesti, järkevästi ja kauniisti eteenpäin ja imeytetään esimerkiksi kasvillisuuspinnojen läpi maahan ja edelleen pohjavesivarantoon. Tärkeää on myös auttaa elintärkeitä pölyttäjiä istuttamalla kukkivia kasveja ja välttämällä torjuntaaineiden käyttöä.

Ihminen on biofiili, joka tuntee vetovoimaa luontoon ja haluaa olla luonnon keskellä ja sen ympäröimänä. Kun hoidamme puutarhaa, puutarha hoitaa meitä. Vihreässä Granissa meillä on tähän erityisen hyvät mahdollisuudet.

TUULA IHAMUOTILA,
GRANILAINEN VIHERALAN YRITTÄJÄ JA KAUNIS GRANIN TOIMITUSNEUVOSTON JÄSEN

